[א]מצידו בעשר מראשו בד' מאי שנא מצידו בעשר דאמר פתחא הוא מראשו נמי נימא פתחא הוא א"ר הונא בריה דרב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוית [ב]דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ורב הונא אמר אחד זה וא' זה בארבעה וכן א"ל רב הונא לרב חנן בר רבא לא תפלוג עלאי דרב איקלע לדמחריא ועבד עובדא כוותי א"ל רב [ג]בקעה מצא וגדר בה גדר אמר רב נחמן בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא דאיתמר מבוי עקום רב אמר [ד]תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום במאי עסקינן אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום אלא לאו בעשר וקאמר רב תורתו כמפולש אלמא פירצת מבוי מצידו בד' ורב חנן בר [ה]רבא שאני התם [ו]דקא בקעי בה רבים מכלל דרב הונא סבר אע"ג דלא בקעי בה רבים מ"ש [ז]מדר' אמי ורב אסי התם דאיכא גידודי הכא דליכא גידודי: ת"ר כיצד מערבין דרך רה"ר עושה צורת הפתח מכאן ולחי [ח]וקורה מכאן [ט]חנניה אומר ב"ש אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשהוא יוצא ונכנס נועל ב"ה אומרים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן ורה"ר מי מיערבא והתניא [י]יתר על כן א"ר יהודה
מי

מצידו. בכותל ארכו ולא אצל ראשו אלא שיש ארבעה עומד מן הפתח עד הפרצה: מראשו. שהיה מבוי רחב כ' אמה וסתמו עשר אמות כדתנן [ב.] והרחב מעשר ימעט ונפרצה פירצה באותה סתימה: לא תיפלוג עלאי. לומר דרב מכשר פירצת עשר בצידו דהא רב איקלע לדמחריא כו': בקעה מצא. עמי הארצים היו ומזלזלין במצות והחמיר עליהן לעשות סייג להרחיקן מן העבירה כאדם הגודר בקעה פרוצה לשומרה: מבוי עקום. ושני פתחיו לרשות הרבים: תורתו כמפולש. ומבוי המפולש לרה"ר צריך צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן כדלקמן אף זה צריך לשני פתחיו לצד רשות הרבים לחי לכל רוח ובעקמומיתו צריך צורת פתח דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוי כמפולש לרה"ר: תורתו כסתום. ואין צריך בעקמומיתו כלום אלא אלו עושין לחי לפתחן ואלו עושין לחי לפתחן דלא מצרכינן צורת הפתח אלא לפתחים המפולשין זה כנגד זה לרשות הרבים. ל"א תורתו כסתום תורת מבוי סתום וצריך לעשות לחי לעקמומיתו והיינו לחי שעושים במבוי סתום וזה קבלתי ממורי הזקן ז"ל: אילימא ביותר מעשר. שרוחב פתיחת עקמומיתו יותר מעשר: בהא לימא שמואל כסתום. וניסגי בלחי אטו לחי ביותר מעשר במבוי סתום מי מהני. וללישנא קמא כיון דיותר מעשר הוי כחד מבוי וכי האי גוונא לא לימא שמואל דלאו מפולש הוא: אלא לאו בעשר. אלמא פירצת לצדין לרב בארבעה: מכלל דרב הונא. אפי' בפירצה דלא בקעי רבים כגון שפרוצה למקום מטונף או למקום מקולקל בפחתים וטיט ואין דרך רבים מצויים לעבור באותה פירצה אסר נמי בארבעה: מ"ש מדר' אמי ומדרב אסי. דאמרינן לעיל [ה.] אם יש שם פס ארבעה מתיר פירצה עד עשר אלמא פירצת מבוי מצידו בעשר: התם דאיכא גידודי. שנשתייר מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים גובה על כל פני הפירצה שאינה נוחה לעבור בה: הכא. דאסרנא אנא בדליכא גידודי. גידוד לשון שפה: ר"ה. משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ואין בה חומה (או)[ח] שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר: צורת הפתח מכאן. בראשו אחד: ולחי וקורה. בסוף העיר: יתר על כן. לעיל מיניה איירי בבונה עלייה מבית לבית שבשני צידי רה"ר וכן גשרים המפולשין לרה"ר דשרי ר' יהודה לטלטולי תותיה משום פי תקרה יורד וסותם בפ' כל גגות העיר[ט] וקאמר בברייתא יתר על כן אפילו היכא דליכא פי תקרה הואיל

אחת והא אי אפשר לצמצם התם נמי הואיל ואלו אדעתייהו לבא בבת אחת הוי כבידי שמים וי"ל הואיל ואי אפשר לצמצם אלא ע"י טורח גדול לא הטריחו לצמצם ולמדוד בספק דבריהם וכן משמע מלשון הקונטרס דפי' דרוב בני אדם אין יכולים לצמצם והוי ספק לצמצם ואסור או לא לצמצם ומותר וה"ר שמעיה פי' דמצי למימר דבידי אדם נמי אי אפשר לצמצם והא דפרוץ כעומד מותר משום דהוי כעין ספק ספיקא שמא עומד מרובה ואפי' כי לא נפיש ושוו בי הדדי מותר והשתא שפיר קרי ליה ספק דבריהם אך קשה מאי איריא ספק דבריהם אפי' בדאורייתא נמי שרי כיון דהיתר קרוב מן האיסור דמטעם זה בעי למישרי בשחיטה במחלה על מחלה וי"ל דהא דשרי הכא אי פרוץ נפיש היינו בח' אמות מצומצמות אבל שמא יש מעט יותר ואפי' אי פרוץ נפיש איכא ד' אמות ולכן לא שרי אלא בספק דבריהם ואם תאמר דבפרק ב' דבכורות (ד' יז:) אמר נמצא מכוון בין שתי עיירות לרבנן יביאו עגלה אחת ויתנו והשתא כל אחת תביא עגלה לעצמה דשמא קרובה היא ואפי' מצומצמות הא אמר הקרובה אפילו קרובות וי"ל דממה נפשך סגי באחת אם רחוקה היא פטורה ואי קרובה היא יוצאה בשל תנאי מאי אמרת דילמא מצומצמות היא זה אינו מצוי: מצידו בעשר מראשו בארבעה. עשר אין פירושו כארבע' דעשר בשל מטה וארבעה בשל מעלה: דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. מיהו אם עשא' כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח כדאמר לעיל (ד' ה.) דפתח ליה בקרן זוית: אחד זה ואחד זה בד'. אם נפרץ בקרן זוית אבל אם נפרץ מראשו בלא קרן זוית לא הוי בד' דלא פליג אדרב יהודה דאמר לקמן (ד' י:) מבוי שהוא רחב ט"ו אמות מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והשתא הוי פירצה ב' אמות ומצידו דהוי בד' היינו משום דקא ממעט בהילוכא אבל כשהפירצה בראשו לא ממעט בהילוכא דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא: רב אמר תורתו כמפולש. פי' בקונטרס דצריך לעשות צורת הפתח בעקמומיתו דפילוש מה שמפולש לחבירו הוי כמפולש לרה"ר ולשני פתחים לצד רה"ר יעשו לחי או קורה לכל אחד וכמילתא דשמואל נמי דאמר תורתו כסתום פי' בשם רבו הזקן תורת מבוי סתום צריך לעשות בעקמומיתו דהיינו לחי מיהו שם פי' פירוש אחר תורתו כסתום ואין צריך בעקמומיתו כלום והלשון דחקו דכיון דתורתו כסתום מה צריך לעשות בעקמומיתו וכפירושו משמע מדקאמר בסמוך אי ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום משמע דלרב אתי שפיר ואי תורתו כמפולש קאי אפתחים דהיינו שצריך לעשות צורת הפתח באחד הפתחים ובשני לחי ולא בעקמומיתו א"כ לרב נמי קשה דאיך יועיל לחי מצד אחד או אפי' צורת הפתח ביותר מעשר הא אית ליה לרב אע"פ שיש לו צורת הפתח צריך למעט אבל אי אעקמומיתו קאי כדפירש רש"י אתי שפיר לרב דסגי בצורת הפתח אפי' ביותר מי' הואיל ופתחי מבוי הפתוחים לרה"ר לא הוו יותר מעשר ° דהא צ"ה מהני מן התורה אפילו לרב ביותר מי' כדאמרינן לקמן (ד' יא.) גבי כלאים [ומיהו יש לדחות דהוי נמי מצי פריך לרב אלא דמקשה אליבא דשמואל טפי בפשיטות] ועוד יש ראיה [י]מההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא כו' ואצרכוה דלתות ופירש"י עקום כמין ח' וצריך ב' דלתות לשני עקמומית דאי לאו הכי די בדלת אחת ומיהו ר"ח גרים ואצרכוה דלת וכן כתוב ברוב ספרים ואפילו גרסינן דלתות ° איכא למימר דמפולש גמור הוה ועקום באמצע כזה

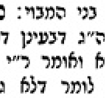

ופתוח בשלשה פתחים לרה"ר דממה נפשך צריך לעשות דלתות וגבי מבוי העשוי כנדל (לקמן ד' ח:) משמע נמי כפירוש הקונטרס דקאמר אלא עושה צ"ה לכולהו פי' לצד מבוי הגדול ואידך גיסא משתרי בלחי וקורה היינו לצד רה"ר וזה כפי' הקונט' אבל אי קאי הא דקאמר עושה צ"ה לכולהו היינו לצד רה"ר ואידך גיסא קאי אפתח מבוי גדול אז לשון אידך גיסא לא אתי שפיר ואין לתמוה למה יהיה מבוי עקום חמור ממפולש גמור דסגי בצ"ה ולחי אחד דבעינן שירצה צ"ה כל בני המבוי: כיצד מערבין דרך רה"ר. פי' רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא וקשה לר"ת דבשבת בפ' הזורק (ד' צט.) אמר דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך ועוד הקשה דבדגלי מדבר הוו טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב ויש לומר דלא גמרי' ממשכן אלא מילתא דכתיבא במספרם: ולחי וקורה מכאן. אף על גב דלחי לא מהני ביותר מעשרה יעשה לחי רחב עד שיתמעט האויר מעשרה: יתר על כן אמר ר' יהודה. פירש הקונטרס לעיל מיניה איירי בבונה עלייה כו' דשרי ר' יהודה לטלטל תחתיה משום פי תקרה יורד וסותם וקאמר בברייתא יתר על כן אמר ר' יהודה אע"ג דליכא פי תקרה שרי ר' יהודה הואיל ואיכא ב' מחיצות מעלייתא והכי משמע בהדיא בתוספתא [במכילתין פ"ו] דאהא קאי יתר על כן:
מי

מסורת הש"ס

א) [לקמן לד:], ב) [לקמן ק: חולין קי.], ג) [גיר' הרא"ש אנא], ד) [לעיל ה.], ה) גי' רי"ף ורא"ש או קורה, ו) [לקמן יא:], ז) שבת ו. וקיז. לקמן יב. כב. נט: לה., ח) "או" ליתא בר"י, ט) [לקמן לה.], י) ומהא [לקמן דף ח.] דצריך הואיל ואומיתו בעקמומותו אין ראיה לפי' רי"ל דבני ראשו המבוי לא רצו לעשות להם תיקון [תו"י],

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רב אמר וכו' דהא צה"פ מהני מן התורה. עיין לקמן דף כב ע"א תוס' ד"ה והאר"י: באד"ה איכא למימר דמפולש גמור הוי. עיין לקמן דף י ע"ב תוס' ד"ה עושה פס:

◆

מוסף רש"י

דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. דלאו אורחיה הוא (לקמן צד:). בקעה מצא. כלומר אין בני תורה שידעו להזהר, כבקעה זו שאין לה שומר והכל פרוץ (לקמן ק:).

עין משפט
נר מצוה

לד א מיי' פי"ז מהל' שבת הל"ו טוש"ע א"ח סי' שסה סעיף ב:
לה ב מיי' שם הל' ג ועי' סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסד ס"ג:
לו ג טוש"ע א"ח סי' שסה סעיף ג:

◆

רבינו חננאל

מצדדין בעשר, מאמצעיתו בקרן זוית בארבעה, ורב הונא אמר בין מן הצדדין בין מן האמצע בארבעה. דרב איקלע לדמהריא ועבד עובדא כוותי. א"ל גדר גדר. כלומר לא שהלכה כך אלא ראה אותן שמקילין והחמיר עליהן. אמר רב נחמן בר יצחק כרב הונא מסתברא, דהא אמר רב במבוי עקום כמין גומא [א] ונפרץ בסופו שהוא כמו מצידו, ואמר תורתו כמו מפולש. ואי אפשר לומר כשפרצתו יתר מעשר דהאמר שמואל תורתו כפתח. וביותר מעשר ליכא מאן דמכשר. אלא ודאי בפחות מעשר ואמר רב כמפולש. אלמא פירצת מבוי מצידו בארבעה סבירא ליה לרב, וכל שהוא יתר מארבעה הריהו כמפולש. ודחי רב חנן שאני מבוי עקום דקא בקעי ביה רבים. מכלל דרב הונא אע"ג דלא בקעי רבים אסר. מאי שנא מדר' אמי ורבי אסי דא' אם נשתייר בו פסל מתיר פירצה עד עשר. ופרקינן הא דר' אמי ור' אסי בדאית תמן גידודי. [והלכתא כר' הונא]. ת"ר כיצד מערבין רה"ר עושה צורת הפתח מיכן כו'. עד בית הילל אומ' עושה דלת מיכן ולחי או קורה מיכן. ואקשינן וכי מערבין רה"ר והתניא יתר על כן א"ר יהוד'

[א] נל"ל גאם.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones